

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

КАФЕДРА СХІДНИХ МОВ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ ПРИ ВИВЧЕННІ СХІДНОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ
(рівень вищої освіти – бакалавр)**

Харків – 2021

Укладачі:

Руда Н.В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри східних мов,
Жукова К.Є. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри східних мов,
Скразловська І.А. – викладач турецької мови, доцент кафедри східних мов,
Компанієць О.В. – старший викладач кафедри східних мов, викладач івриту,
Андрєєва Ю.В. – викладач китайської мови кафедри східних мов,
Завгородня О.С. – викладач перської мови кафедри східних мов,
Науменко С.С. – викладач китайської мови кафедри східних мов,
Саніна Г.В. – викладач японської мови кафедри східних мов,
Щербакова К.О. – викладач китайської мови кафедри східних мов.

Рецензенти:

Калашник Л.С. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач Центру міжнародного співробітництва та міжнародної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.
Котова Г.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, голова науково-методичної комісії факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи при вивченні східної мови як другої іноземної (рівень вищої освіти – бакалавр). Харків.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2021. – 20 с.

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського-національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
протокол № 3 від 07.04.2021*

Методичні рекомендації розроблено з метою науково-методичного забезпечення навчальних дисципліни зі східних мов, які входять до дисциплін із циклу вільного вибору. Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Видано за рахунок укладачів

© Харківський національний педагогічний
Університет імені Г.С. Сковороди
© Руда Н.В., Жукова К.Є., Скразловська І.А.,
Компанієць О.В., Андрєєва Ю.В., Завгородня О.С.,
Науменко С.С., Саніна Г.В., Щербакова К.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК.....	7
3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІЄРОГЛІФІЧНОГО ПИСЬМА.....	8
4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З АУДІЮВАННЯ.....	10
5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ВІДЕОМАТЕРІАЛАМИ.....	12
6. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ.....	14
7. РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАПИСАННЯ ЕСЕ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	16
8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	17
9. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛАМИ.....	18

ВСТУП

Сучасні реформи у вищій освіті, її модернізація та розвиток свідчать про нагальну потребу українського суспільства в забезпеченні безперервного навчання кожної людини протягом усього життя, підготовки фахівців-сходознавців, які здатні самостійно мислити та креативно підходити до виконання професійних завдань. У зв'язку із підвищенням ролі закладів вищої освіти у підготовці професіоналів зі східних мов, посиленням активності студентів в опануванні навчального матеріалу, необхідністю формування в них вміння організовувати власну самостійну роботу, обсяг якої у навчальних планах постійно зростає, зростають саме вимоги до організації самостійної роботи студентів, які вивчають східні мови.

Відомо, що східні мови є більш складними для вивчення, ніж європейські. Задля можливості бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці студенти повинні не лише опанувати обсяг матеріалу, передбачений аудиторними заняттями, а й досить великий навчальний об'єм вивчити самостійно, тому питання організації самостійної роботи є актуальним.

Разом з С. Назаровою розглядаємо самостійну роботу студентів як активну індивідуальну роботу з навчальною та науковою літературою переважно у поза аудиторний час. Мета такої роботи – сформувати сталі навички роботи з літературою, уміння раціонально організовувати свою розумову діяльність. Разом із тим, керівництво та контроль за виконанням такої роботи відбувається на аудиторних заняттях (С. Назарова, 1992). За мету самостійної роботи вбачаємо формування в студентів самостійності як риси характеру та як необхідної умови для подальшого саморозвитку, самонавчання, самовиховання, самоосвіти та самореалізації, а також прищеплення їм уміння самостійно опановувати нові знання зі східних мов і вільно орієнтуватися у великій кількості навчально-наукової інформації.

Зазначаємо, що методичне забезпечення самостійної роботи з вивчення східних мов має бути орієнтовано на принцип послідовного переходу від простого до складного, з урахуванням якого формується весь діапазон завдань та вправ, а також охоплювати завдання не лише для різних курсів, але й для різних підгруп, що дозволить більш диференційовано врахувати індивідуальні потреби кожного студента. Так, на початковому етапі доцільно давати для виконання репродуктивні вправи, метою яких є навчити

розпізнавати відповідний навчальний матеріал. На більш просунутому етапі навчання такі вправи поступово замінюються вправами продуктивного характеру, а після вводяться вправи з елементами творчості.

Головним принципом успішної організації самостійної роботи при вивченні східних мов є систематичність та послідовність. Систематичність самостійної роботи передбачає врахування логічної структури курсу, а послідовність – визначення оптимального порядку виконання завдання. Недотримання цієї умови призводить до нерозуміння матеріалу, що вивчається, або ускладнює засвоєння нового матеріалу.

Основою принципу свідомості та самостійності навчання є ґрунтовне самостійне мислення студентів, виявлення зацікавленості матеріалом та творчої ініціативи. При дотриманні цього принципу студенти чітко розуміють мету своєї діяльності, вчаться розкривати зв'язки між предметами та явищами навчальної діяльності, творчо використовувати свої знання, результатом чого є глибоке та всебічне опанування обов'язкового та додаткового навчального матеріалу зі східних мов.

При складанні завдань для самостійної роботи враховується співвідношення годин для аудиторної та самостійної роботи, обговорюються форма та термін перевірки завдань. Оцінка за самостійну роботу студента є складовою загальної підсумкової оцінки зі східної мови за навчальний семестр.

1. РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Згідно навчальних програм з іноземної мови, випускники бакалаврату повинні вміти вести бесіду іноземною мовою, брати участь в дискусіях, виступати за теми в межах професійної і соціально-культурної сфер спілкування; сприймати й обробляти у відповідності до поставленої мети інформацію іноземною мовою. Іншими словами, у студентів має бути сформована іншомовна комунікативна компетенція, яка включає лінгвістичну, соціокультурну, соціолінгвістичну, прагматичну, дискурсивну та стратегічну субкомпетенції. Іншомовна комунікативна компетентність – це здатність адекватно ситуаціям взаємодії підбір вербальних і невербальних засобів формування і формулювання думки при її виникненні рідною та нерідною мовами.

Домашнє читання – це аспект мовної підготовки студентів, де поєднуються інтереси всіх дисциплін, що складають систему навчання на факультеті іноземної філології в педагогічному вищі. Це рецептивний вид мовленнєвої діяльності, спрямований на сприйняття та розуміння письмового тексту. Домашнє читання покликано виконувати **наступні функції**:

- освітньо-культуротворна (забезпечує розвиток загальноосвітньої культури учнів);
- розвиваюча (формування самостійного естетичного ставлення до оточуючого світу, критичне, творче мислення);
- навчаюча (формування навичок інтелектуального та комунікативного читання);
- розвиток комунікативних навичок,
- формування навичок розуміння змісту всього тексту з окремих його фрагментів;
- розвиток навичок говоріння іноземною мовою;
- уміння обговорювати прочитане;

При засвоєнні лексичного матеріалу робота відбувається одночасно над формою, значенням, і вживанням слова. Лексичний матеріал засвоюється рецептивно і репродуктивно.

Лексичні вправи перед текстом закріплюють фонетичну та граматичну форми слова, вводять значення слова, що подається з урахуванням наступного контексту, виділяється тематична лексика.

Лексичні вправи після тексту спрямовані на вживання слів в певному контексті.

Результатом домашнього читання є збагачення словникового запасу, що реалізується в потребі студентів висловлювати свої думки, ідеї.

Домашнє читання включає три етапи:

Дотекстовий (ознайомчий) спрямований на роботу зі словами та граматичними конструкціями, що фігурують в тексті, на усунення труднощів у розумінні тексту.

Текстовий етап має на меті вирішення комунікативної задачі.

Післятекстовий етап спрямований на розуміння основної ідеї тексту, його змісту.

Роль викладача:

- дає цільову установку на виконання завдання;
- посилює мотивацію до виконання підбором змістовного тексту;
- рекомендує базову та додаткову довідникову літературу;
- консультиє у разі виникнення ускладнень;
- оцінює роботу студентів;

Діяльність студента:

- читає та перекладає текст;
- користується довідниковою літературою;
- оформлює переклад письмово;
- письмово виконує завдання до тексту;
- представляє на контроль в означений термін.

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНИХ НАВИЧОК

Вимова є матеріальною основою мови. Ступінь правильності вимови визначає ступінь якості мовних навичок: читання, говоріння, розуміння на слух і т.п. Від ступеня правильності вимови прямо залежить темп, об'єм читання, говоріння, розуміння на слух і інших навичок усного мовлення. В ході роботи над вимовою увага приділяється відпрацюванню вимови окремих звуків, асиміляції звуків в потоці мовлення, ритміки, фразовий наголос, комунікативної інтонації, тони (за наявності) тощо. У деяких східних мовах треба звернути особливу увагу на невідповідність написання та вимови окремих звуків та слів.

Практичною метою є формування і розвиток лінгвістичної та комунікативної компетенції: постановка звуків і базових інтонаційних моделей, закріплення вимовних навичок і їх автоматизація, вміння проводити фонетичний аналіз різних типів текстів і записувати їх за допомогою фонематичної транскрипції; практичне застосування набутих теоретичних знань в області фонетики.

Самостійна робота з фонетики проводиться паралельно аудиторній роботі і передбачає максимальне тренування вправ і роботу з аудіо матеріалами.

Цілі самостійної роботи:

- усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, володіти високою мотивацією до виконання професійної діяльності;

- вміти застосовувати методи і засоби пізнання, навчання і самоконтролю для свого інтелектуального розвитку, підвищення культурного рівня, професійної компетенції;

- розвинути навички сприйняття на слух східної мови;

- виробити практичні навички аналізу та інтонування слів, речень і текстів.

Самостійна робота з фонетики східних мов містить:

- самостійне вивчення окремих тем;

- самостійну роботу з аудіо матеріалами;

- самостійну підготовку до поточного та підсумкового контролів.

Форми самостійної роботи над вимовою і технікою читання:

- фонетичні вправи по формуванню навичок проголошення найбільш складних звуків, тонів (за наявності) східної мови;

- фонетичні вправи з відпрацювання правильного наголосу;

- вправи з освоєння інтонаційних моделей розповідних, заперечних і питальних речень;

- вправи на розподіл речення на смислові відрізки (синтагми), правильну паузацію та інтонаційне оформлення різних типів речень;

- читання вголос лексичного мінімуму з окремих тем і текстів;

- самостійне прослуховування та повторення автентичних текстів, які промовляються носіями східної мови;

- читання вголос лексичних, лексико-граматичних і граматичних вправ;

- читання вголос текстів для перекладу;

- читання вголос зразків розмовних тем;

- бесіди з носіями мови яка вивчається.

При підготовці фонетичного читання тексту рекомендується:

- освоїти правильну вимову звуків;

- звернути увагу на наголос і смислові паузи (розділити речення на синтагми);

- звернути увагу на правильну інтонацію;

- виробити автоматизовані навички відтворення і вживання вивчених інтонаційних структур;

- відпрацювати темп читання.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІЄРОГЛІФІЧНОГО ПИСЬМА

Основна проблема при оволодінні ієрогліфічною писемністю полягає в тому, що фонетичне звучання слова не має ніякого зв'язку з його письмовим відображенням. Іншими словами, ієрогліфи складаються з рис і графем, які, на відміну від букв в фонетичних мовах, не відповідають фонемами. Тому у вивченні китайської та японської мов існує величезна різниця між

оволодінням усним мовленням і вмінням читати і писати. У порівнянні з фонографічними мовами число основних графем, які повинні бути опрацьовані учнями, щонайменше в 50 разів більше. У китайській і в японській, перській, мовах ми стикаємося з проблемою необхідності відпрацювання (на додаток до мовних і культурних знань) навичок письмової системи перш, ніж ми зможемо поринути у навички читання і письма. Метою вивчення ієрогліфіки китайської та японської мови є набуття студентами теоретичних знань і практичних умінь та навичок, необхідних для роботи з ієрогліфічною писемністю.

На сьогоднішній день одним з найбільш використовуваних підходів є оволодіння китайською і японською писемністю через вивчення графем. Адже будь-який ієрогліф є графічною побудовою, що складається з мінімальних графічних елементів ієрогліфа — рис, які, в свою чергу, складають семантично значущі графеми. Цей метод сприяє, з одного боку, співвіднесенню графічного образу зі значенням, з іншого боку, продуктивній роботі, як з одномовними, так і з двомовними словниками. Крім того, такий спосіб допомагає розвитку навичок прогнозування семантики і читання ієрогліфа.

Пропонуємо виділити три етапи оволодіння графемною компетенцією, для яких характерні такі види завдань: 1) робота з рисами основними і похідними, відпрацювання правильного порядку написання простих ієрогліфів; 2) робота зі структурою складеного ієрогліфа; 3) прогнозування значення і читання незнайомого ієрогліфа.

Основними завданнями аудиторних занять є оволодіння теоретичними знаннями щодо структурних елементів ієрогліфа, щодо ролі ключових знаків і крайових графем; знайомство з правилами написання ієрогліфів; типологією ієрогліфів за їхньою структурою та походженням; а також з інформацією про виникнення та розвиток китайської писемності, її розповсюдження в інші країни та про спроби спрощення, що мали місце в КНР у 20 ст. Проте аудиторні заняття мають слугувати основою для подальшої роботи.

Тому в якості самостійної роботи пропонується використовувати прописи найбільш уживаних ієрогліфів для відпрацювання навичок письма. Також рекомендовано використовувати такі додатки та електронні словники як Training Chinese. Крім того, можливо використовувати сайт Chinese stroke order animation для перевірки порядку написання рис. Протягом першого року навчання студенти мають самостійно перевіряти написання ієрогліфів, які вивчаються на заняттях з практичної мови. Систематична робота з такими додатками закріплюють знання базових елементів структури ієрогліфа, таких як риса, графема і правила їх написання. Також, завдяки такому підходу, учні будуть безперервно вдосконалювати вміння аналізувати структуру ієрогліфа, визначати ключ ієрогліфа. Знання графем, вміння визначати їх категорії можуть стати запорукою успіху у вивченні китайської та японської мов, сформувати графемну компетентність і навчити правильно писати ієрогліфи. Самостійна робота дозволить:

1. розвинути навички аналізу форми ієрогліфів;
2. зібрати запас «груп ієрогліфів», які мають спільні графеми;
3. встановити «асоціації» між ієрогліфами, тобто зв'язати ті ієрогліфи, які мають спільні графеми, і загальне в значенні разом узятих ієрогліфів.

Навички роботи зі структурою ієрогліфа і формування своїх особистих прийомів запам'ятовування ієрогліфів дозволять перейти до наступного етапу: освоєння ієрогліфів для розширення словникового запасу, засвоїти більш складні навички і придбати подальший лінгвістичний досвід.

В рамках самостійної роботи пропонується опрацювати теоретичні питання, які висвітлюють окремі аспекти історії розвитку писемності. Рекомендовано підготувати доповіді, з якими студенти ознайомлюють групу протягом семестру.

4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З АУДІЮВАННЯ

Завдання на аудіювання будь-якої східної мають своєю метою навчити студента сприймати усний текст на слух в певному темпі й певної тривалості, визначати тему й мету повідомлення, виокремлювати потрібну інформацію, встановлювати логічні зв'язки, виділяти головну думку повідомлення, сприймати повідомлення в певному темпі, певної тривалості.

Для навчання аудіювання на різних етапах використовуються автентичні, напіваавтентичні та навчальні тексти.

Зазвичай завдання для аудіювання містяться в підручниках чи підбираються викладачем в залежності від теми, яка вивчається, рівня володіння іноземною мовою та сфери інтересів студентів.

Існує низка об'єктивних труднощів, які можуть виникнути під час виконання завдання з аудіювання, що перешкоджають розумінню повідомлення:

- труднощі, які обумовлені умовами аудіювання (зовнішні шуми, перешкоди, погана акустика). Тому важливо забезпечити належні умови для аудіювання та використовувати якісне обладнання;

- труднощі, зумовлені індивідуальними особливостями джерела мови (особливості дикції, тембру, порушення артикуляції (картавість, шепелявість, заїкання, вікові особливості, різні акценти і діалекти). Важливо, щоб студенти мали можливість слухати як чоловічі, так і жіночі голоси іноземною мовою, голоси людей різного віку, тексти різні за жанром та з різним темпом мовлення;

- труднощі, зумовлені мовними особливостями матеріалу для аудіювання (використання великої кількості незнайомої лексики, ідіоматичних виразів, розмовних формул, спеціальних термінів, аббревіатур). Кількість незнайомої лексики у тексті для аудіювання може становити до 3

відсотків, але важливо, щоб незнайомі слова не були ключовими й не заважали розумінню основних моментів. Також треба поступово формувати в себе вміння здогадуватися про значення нових слів, а також уміти розуміти сенс фрази й тексту в цілому, не дивлячись на наявність в них незнайомих елементів

У сучасній методиці прийнято виділяти три етапи роботи із аудіюванням: перед прослуховуванням, під час прослуховування та після прослуховування.

1. Перед прослуховуванням

Мета цього етапу полягає в тому, щоб попередньо (до слухання тексту) зняти труднощі лінгвістичного або психологічного характеру, що дозволить студенту зосередити свою увагу на сприйнятті змісту.

У підручнику зазвичай завдання на аудіювання пов'язане з темою заняття та є його логічною частиною, тому студент ще перед прослуховуванням знає, про що буде йти мова. У сучасних підручниках назва тексту для аудіювання, ілюстрації, попередня інструкція до виконання завдання сприяють створенню мотиваційної та організаційної установки студента, дозволяють зробити припущення щодо змісту аудіозапису. Важливо, щоб студент попередньо знав ключову лексику та основні проблеми, які вивчаються в цьому розділі підручника. Зацікавленість студента в змісті повідомлення та попередня підготовка до прослуховування значно підвищує рівень розуміння тексту.

2. Під час прослуховування

Це етап безпосередньої роботи з аудіозаписом. Сучасна методика навчання аудіюванню передбачає 2-3 прослуховування аудіо фрагменту з різними цілями.

Перше прослуховування має за мету розуміння студентами тексту в цілому, не обов'язково розуміти кожне слово. Студент має отримати загальне уявлення про зміст повідомлення, перевірити зроблені до прослуховування припущення й відповісти для себе на питання: в чому полягає проблема/ситуація, описана в тексті; скільки людей беруть участь у цій ситуації, які їх особистісні характеристики (стать, вік, соціальний статус); яка головна тема розмови/повідомлення.

Під час другого прослуховування студент повинен почути й зрозуміти конкретну інформацію (дату, ім'я, номер рейсу, назву місця, кількість чогось і т.д.). Зазвичай такі завдання прописуються у підручнику, й важливо з ними ознайомитися до початку другого прослуховування. На цьому етапі студенту знову ж таки не потрібно розуміти кожне слово в аудіо фрагменті, а важливо звернути увагу на певні деталі. Цей вид прослуховування допомагає учням навчитися вибирати основне з аудіо повідомлень, фокусуватися на конкретній інформації, розумінні слів, цифр, фактів.

Мета третього прослуховування – розуміння на рівні речень і фразових єдностей. Зазвичай для цього етапу характерні такі завдання: вказати вірно чи

невірне твердження, дати відповіді на питання, доповнити речення, виправити помилки в тексті тощо.

При роботі безпосередньо з аудіозаписом важливо, щоб студенти ознайомилися із завданнями та розібрали всі питання перед прослуховуванням.

Якщо будувати роботу з аудіозаписом поетапно й системно, слухаючи з різними цілями, це полегшить студентам сприйняття текстів різних жанрів й усуне труднощі психологічного характеру.

3. Після прослуховування

Третій етап передбачає роботу з інформацією та лексико-граматичним матеріалом, отриманими з аудіозапису. Можна попрацювати зі скриптом, більш детально розібрати лексику, звернути увагу на вжиті в аудіо фрагменті граматичні конструкції. Як правило, на цьому етапі даються творчі завдання, спрямовані на використання отриманих даних: підготовка до обговорення теми, порушеної в аудіо фрагменті, написання твору, підготовка доповіді за цією проблематикою тощо. Тому студенту необхідно виписати опорні слова та фрази, власні думки щодо порушеної теми. Для розвитку рецептивних навичок й доведення до автоматизму сприйняття текстів подібної тематики корисно після детального опрацювання аудіо фрагменту прослухати його ще раз.

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ВІДЕОМАТЕРІАЛАМИ

Сьогодні використання й застосування відео ресурсів стає важливим прийомом у навчанні іноземних мов.

Для ефективного використання відеоматеріалів у самостійній роботі необхідно, щоб їх зміст відповідав рівню загальної й мовної підготовленості студентів, містив нову, актуальну й цікаву інформацію для студентів, надавав можливості для розвитку мовної, мовленнєвої й соціокультурної компетенції студентів.

Відповідно до навчальних цілей для самостійної роботи можуть бути використані такі відеоматеріали: навчальні відео; художні і документальні фільми; мультфільми; відеозаписи телевізійних новин та інших телепрограм; музичні відео кліпи; реклама; відео екскурсії по різних містах і музеях країни, мова якої вивчається тощо.

Ефективність застосування відеоматеріалів залежить від правильної організації самостійної роботи студента.

Використання відеоматеріалів спрямовано на вирішення таких навчальних завдань:

- знайомство студентів з історією та культурою країни, мова якої вивчається. Представляючи культуру народу, мова якого вивчається, в дії,

відеозапис відображає загальноприйняті способи мовної поведінки у формальних і неформальних ситуаціях;

- пошук й опрацювання певної інформації;
- повторення й розширення лексичного запасу;
- розвиток навичок аудіювання в різних сферах життя. У порівнянні з аудіо, відеоматеріали сприймаються студентами краще, адже у відеозаписі звук супроводжується зображенням, що, безсумнівно, полегшує розуміння, і якщо навіть студенти не зрозуміли якісь фрази та репліки, вони можуть здогадатися про зміст, побудувавши логічні зв'язки між картинками, орієнтуючись на міміку й жести тих, хто говорить. До того ж перегляд автентичних телепрограм, художніх і документальних фільмів наближає навчання до умов реального життя, створюючи штучне іншомовне середовище.

Робота з відеоматеріалами передбачає **три етапи**: етап перед переглядом, під час перегляду та після перегляду.

1. Перед переглядом

На цьому етапі знімаються мовні і лінгвокраїнознавчі труднощі сприйняття відео та труднощі розуміння його змісту: викладач в інструкції до перегляду відео вводить і коментує нові слова, дає пояснення незвичних для студентів автентичних розмовних формул, лінгвокраїнознавчих реалій. Перед переглядом відео студенти мають отримати чіткі завдання. Відповідно до характеру й жанру відеозапису, це можуть бути запитання, завдання на вибір вірного та невірного твердження, опис характеру й зовнішності учасників відео, оцінку їх дій, виокремлення фактичної інформації, складання плану тощо.

2. Під час перегляду

Під час перегляду студенти зосереджуються на виконанні завдань, роблять нотатки. Розрізняють *глобальний перегляд* – студент має зрозуміти тільки центральну тему відеозапису, ситуацію, дійових осіб; *інтенсивний перегляд* – важливим є повне сприйняття й засвоєння інформації; *селективний (вибірковий) перегляд* – студент вибирає з відео лише певну інформацію, яка була задана у завданні.

Самостійний перегляд відеоматеріалів має певні переваги: студент може декілька разів передивитися фрагмент відео, який він не зрозумів, користуватися субтитрами як опорами.

3. Після перегляду

На цьому етапі перевіряється якість сприйняття студентами відеозапису, засвоєння ними певної інформації з відео, ефективність виконаних під час перегляду завдань. Студенти готуються до переказу, обговорення ідеї, сюжету, дискусійних питань, порушених в відео, виписують опорну лексику, складають план. Ефективними й мотивуючими для студентів є творчі завдання: рольове відтворення діалогів, розширення показаних у фільмі ситуацій спілкування, їх доповнення, написання продовження сюжету, підготовка доповідей з теми.

6. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИМ МАТЕРІАЛОМ

Формування у майбутніх спеціалістів лексико-граматичної компетентності передбачає правильне вживання лексичних одиниць та граматичних конструкцій у письмовому та усному мовленні відповідно до ситуації та мети спілкування.

Зміст самостійної роботи з вивчення східної мови формується залежно від мети навчання, відповідає змісту курсу навчальної дисципліни й визначається його програмою.

Практична мета навчання східної мови полягає в оволодінні студентами мови як засобом спілкування в усній (аудіювання та говоріння) і письмовій (читання та письмо) формах у сферах професійного та ситуативного спілкування, узагальненою метою якого є формування у студентів іншомовної професійної компетентності.

Узагальнена ціль конкретизується в часткових цілях, що полягають у здобутті знань про будову східної мови, її систему, особливості вживання лексичних одиниць, їх валентності, функціонування певних мовленнєвих моделей та граматичних конструкцій; формуванні фонетичних, лексичних і граматичних навичок та мовленнєвих умінь відповідно до механізму засвоєння компонентів змісту навчання східної мови від мовних знань до мовленнєвих навичок і мовленнєвих умінь.

Розвиток лексичної компетенції передбачає формування знань лексичних одиниць, у т. ч. активного та пасивного словникового запасу, формування навичок вживання лексики відповідно до теми й комунікативної ситуації. Розвиток граматичної компетенції відбувається у процесі засвоєння знань правил граматики іноземної мови, формування навичок вживання певних граматичних конструкцій.

Самостійна робота із лексикою східної мови

Рекомендації із самостійної роботи для опрацювання лексичного матеріалу:

- використовуйте спеціалізовані навчальні веб-сайти та словники, розроблені для роботи з конкретно іноземною мовою;
- об'єднуйте нові слова та словосполучення за тематикою (зазвичай добре запам'ятовуються групи слів, що відносяться до однієї теми та розбиті на невеликі групи по 5-10 слів);
- звертайте увагу на словотвір мови, що вивчається;
- складайте словосполучення та невеликі речення із новими словами, контекст полегшує запам'ятовування лексичного матеріалу;
- складайте власний словник у окремому зошиті або списки слів за темами;
- аналізуйте окремі слова та словосполучення для кращого розуміння їх значення;

- підбирайте синоніми та антоніми до активної лексики навчальних текстів, тощо.

Алгоритм самостійного опрацювання нового лексичного матеріалу:

- 1) Виписати нове слово у зошит.
- 2) Записати транскрипцію слова.
- 3) Знайти у словнику варіанти перекладу слова, занотувати.
- 4) Відпрацювати вимову слова, повторивши його кілька разів уголос.
- 5) Скласти з новим словом словосполучення або коротке речення, використовуючи раніше вивчені слова.
- 6) Підібрати синоніми та антоніми до нового слова.
- 7) Для кращого запам'ятовування нових слів і перевірки себе можна використовувати картки, ігри, залучитись допомогою інших людей.

Самостійна робота із граматиною східної мови

Рекомендації із самостійної роботи для опрацювання граматичного матеріалу:

- використовуйте спеціалізовані навчальні веб-сайти та посібники, розроблені для роботи з конкретною іноземною мовою;
- складайте конспекти за темою;
- складайте словосполучення та невеликі речення із новими конструкціями;
- аналізуйте речення та словосполучення для кращого розуміння їх значення;
- використовуйте різні форми роботи з граматичним матеріалом (наприклад, усні, письмові, лексико-граматичні вправи, тощо).

Алгоритм самостійного опрацювання нового граматичного матеріалу:

- 1) Ознайомитись з граматичними конструкціями у поданому для самостійної роботи матеріалі.
- 2) Ознайомитись з граматичними конструкціями у спеціальному навчальному джерелі, розглянути приклади.
- 3) Виконати рекомендовані вправи.
- 4) Виписати з вправ приклади, що містять нову граматичну структуру.
- 5) Дослідити способи трансформації розповідної форми речення у питальну та негативну.
- 6) Скласти декілька речень із використанням нової граматичної структури.
- 7) Перекласти та проаналізувати матеріал, поданий для самостійної роботи з врахуванням засвоєної інформації.

7. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ ЕСЕ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Есе є самостійною творчою роботою студента за однією конкретною темою або з переліку тем на вибір. Найчастіше виконується як самостійна поза аудиторна робота. Головною метою цього виду роботи є письмова презентація студентом власного бачення питання чи проблеми, базуючись на вивченому заздалегідь лексико-граматичному матеріалі.

Написання есе допомагає відпрацювати наступні навички: чітке та логічне формулювання думки, вільне володіння мовним матеріалом, що вивчається, коректне використання словників або комп'ютерних чи мобільних застосунків.

Написання есе складається з трьох основних частин: вступу, змісту (або основної частини) та висновку. Дотримання цього формату допоможе студентам написати та організувати есе.

Структура есе:

1. Вступ

Вступ направляє студента, вводячи тему. Треба починати з того, що може зацікавити читача. Це може бути цитата, аналогія, питання і т. п. Після залучення уваги читача слід надати деяку довідкову інформацію з теми. Ідеї у вступі повинні бути досить загальними, щоб читач міг зрозуміти основне твердження, і поступово повинні стати більш конкретними, щоб перейти до основної частини есе.

2. Основна частина

В основній частині есе рекомендовано викладати основні думки за темою. Кожен новий пункт має складатись з одного або декількох абзаців та має бути підкріплений конкретними деталями. Ці деталі можуть включати власні дослідження та досвід, залежно від теми. Рекомендовано вживати переходи (вводні слова або конструкції). Переходи пов'язують абзаци між собою. Вони використовуються, щоб допомогти студенту логічно перейти від однієї думки до іншої. Ці переходи можуть складатися з одного або двох слів ("Перший", "крім того", "додаково" тощо) або одне - два речення, які підводять читача до наступної головної ідеї.

3. Висновок

Висновок об'єднує всі основні елементи есе. Він посилається на твердження і залишає читачам останню думку і відчуття закритості теми, вирішуючи будь-які ідеї, висловлені в есе. В ньому також можуть розглядатися наслідки аргументу. У висновку не повинні вводитися нові теми чи ідеї, які не були представлені в есе.

Стиль написання може бути довільним, а може відповідати конкретним вимогам викладача під час вивчення цієї чи іншої теми.

8. РЕКОМЕНДАЦІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ЯК ВИДУ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Останнім часом створення презентацій стало невід'ємною частиною навчального процесу у закладах вищої освіти, тому важливо розуміти, як правильно оформлювати презентацію, щоб ваша доповідь справила позитивне враження на слухачів і надовго запам'яталася аудиторії.

Якою б не була мета презентації - захист курсової чи дипломної роботи, доповідь на конференції для великої аудиторії або доповідь на заняттях з лінгвокраїнознавчої чи іншої тематики для невеликої аудиторії в групі - вони відрізнятимуться лише кількістю слайдів і повнотою розкриття теми. Основні принципи правильного оформлення презентації завжди однакові.

1. Вибір теми

Перш за все необхідно обрати одну із запропонованих тем або самостійно, в рамках теми, що вивчається, звертаючи увагу на те, що найбільше цікавить і захоплює, про що буде корисно дізнатися більше для вдосконалення своєї професійної підготовки.

2. Добір матеріалу

Треба використовувати всі доступні ресурси. Перевагу слід віддавати друкованим виданням: енциклопедичним джерелам, підручникам, монографіям, статтям, авторитетним інтернет ресурсам з відкритим доступом. Збирати та використовувати інформацію з неперевіраних джерел, а саме з блогів пересічних користувачів інтернету, форумів та ін. не рекомендується, тому що немає гарантій, що вона виявиться достовірною.

3. Розподіл матеріалу на слайди (обсяг)

Необхідно продумати план презентації заздалегідь і пам'ятати про обов'язкові розділи:

- титульна сторінка (перший слайд);
- вступ;
- основна частина презентації (зазвичай містить кілька підрозділів);
- висновки
- подяка за увагу.

На першому слайді (титульній сторінці) потрібно вказати відомості про автора:

- організація (назва навчального закладу);
- тема доповіді (назва);
- прізвище, ім'я та по батькові доповідача (повністю); номер групи, назва кафедри, назва факультету;
- рік створення презентації

Основна частина презентації - найважливіша. При її створенні можна уявити, що слухачами будуть люди, які слабо знайомі з темою доповіді. Тому треба викладати матеріал таким чином, щоб слухачеві було зрозуміло, про що йдеться у доповіді, чому обрана тема актуальна, яка особиста роль в тому, про що йдеться, обґрунтування власної думки.

Формат презентації передбачає тезовий виклад інформації, порівняно з доповіддю, яку, зазвичай, супроводжує, і в якій автор детальніше розкриває свою тему. Тому, слід пам'ятати, що презентація повинна не дублювати текст усної розповіді, а лише доповнювати її для кращого сприйняття усного мовлення. Для цього треба згідно з планом доповіді виділити в тексті заголовки, підзаголовки, визначення, тези, значущі смислові блоки, ілюструвати основні положення.

4. Графічне оформлення (виділення шрифтом, кольором заголовків, основних понять)

Використовуйте графічні інструменти, щоб зробити матеріал ще більш наочним та легким для сприйняття. Оформлюйте текст і заголовки різних слайдів в одному стилі протягом всієї презентації, тобто використовуйте той самий колір і шрифт для заголовків, однаковий шрифт для основного тексту презентації. Не слід виділяти текст жирним шрифтом, курсивом або кольоровим текстом занадто часто. Цитати і примітки можна виділяти іншим шрифтом чи кольором, але їх не повинно бути занадто багато.

Розмір шрифту слід обирати в залежності від типу шрифту. При цьому розмір шрифту для заголовка слайда не повинен бути меншим за 24, а краще від 28 і вище. Розмір шрифту для основного тексту - від 18 до 24. Менш важливий матеріал (доповнення та примітки) можна оформити шрифтом розміром від 16 до 20.

Слайд повинен містити не більше, ніж 100 слів.

5. Ілюстрації для наочності (5-10 шт)

Треба пам'ятати, що презентація повинна бути наочною, в цьому сенсі зображення значно підвищують наочність і покращують сприйняття змісту. Як вже було визначено у попередньому пункті, засоби наочності слід використовувати з почуттям міри.

Головне - це зміст презентації, виразна мова і гарне викладення матеріалу. Ефективна презентація сприяє кращому розумінню доповіді спікера і запам'ятовуванню основних тез, допомагає встановлювати і утримувати контакт з аудиторією, направляти і концентрувати увагу слухачів.

9. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛАМИ

В березні 2020 р. весь світ був вимушений перейти на дистанційну та онлайн форми навчання. У зв'язку з цим підвищується актуальність використання інтернет ресурсів та платформ при вивченні та відпрацюванні матеріалу. Наступними рекомендаціями можна керуватися також при виконанні самостійної роботи зі східних мов. Перш за все пропонуємо використовувати електронні додатки та програми, які було створено

спеціально для вивчення мов або розвитку певних мовних здібностей та компетенцій, а саме:

1. Спеціальні телевізійні програми освітнього телебачення, ресурси, які пропонують відео контент з розвитку мовних навичок (наприклад «YouTube»), які рекомендовані до перегляду викладачами, або Міністерствами освіти України, та країн, мова яких вивчається.

2. Спеціальні ресурси, створені викладачами мови для вивчення та відпрацювання навичок з володіння за різноманітними темами. Наприклад «Liveworksheets», у якому, серед іншого, є функція що дозволяє перевірити свої знання або навіть надіслати результати виконаних завдань викладачу. Або ресурс «Wordwall», на якому зібрано велику кількість тестових завдань, навчальних відео кліпів, та ігрових вправ, для відпрацювання та закріплення матеріалу. Перевірка автоматична, і вправи можна виконувати до отримання позитивного результату.

Але слід зауважити, що дані ресурси, аби користуватися їх можливостями на 100%, потребують реєстрації та мають платний контент. Та загалом для користування студентами безкоштовного контенту, як правило, вистачає.

3. Електронні словники. Для більшості мов сьогодні існують спеціальні додатки – словники, що можуть працювати як онлайн, так і в якості окремого додатку для мобільного пристрою. Є, як безкоштовні, так і платні різноманітні версії. Тож при виборі конкретної версії подібних програм рекомендуємо порадитись з викладачем і ні в якому разі не сприймати «google перекладач» як повноцінний мовний ресурс.

Слід зазначити, що всі перераховані електронні засоби вивчення мови, незважаючи на їх бурхливий розвиток, все ще не можуть задовольнити потреби у системному навчанні, отже можуть розглядатись лише як засоби допомоги студенту, як засоби відпрацювання набутих знань, самовдосконалювання та самопізнання.

Методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи при вивченні східної мови як другої іноземної (рівень вищої освіти – бакалавр).

Відповідальна за випуск: Руда Н.В.

Комп'ютерна верстка: Петрищева О.В.

Коректор: Коробкіна І.М.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 29.04.2021

Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.

Ум. друк. арк. 1,16. Тираж 50 прим.

Надруковано в ПП Озеров Г. В.

м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9

Свідоцтво про державну

реєстрацію №818604 від 02.03. 2000.